

Anu-Mari Kivisiv

(pealkirjata)

21 aastat pole pikk ega lühike aeg riigi üleskasvatamiseks. Taasiseseisvunud Eesti on sama vana kui ennesõjaaegne. Kui siiani on meie ponnistused olnud selles suunas, et võimalikult teravalt vastanduda eelnenud riigikorraldusele ja identiteedile, siis nüüd on aeg mõelda: kuhu ja kuidas edasi? Tuleb tagada, et ka järgmised 21 aastat oleksid oma sihiga. Veelgi enam peame tänasel päeval kindlustama, et need see kord suveräänsuse sildi all tuleksid.

Iseseisvuse tulekuga sai läbivaks ideeks demokraatia ning ideedepaljusus. Nii 20ndate Eestis kui taasiseseisvumisjärgses Eestis oli tekkinud parteisid rohkem kui näppudel võimalik kokku lugeda, sest rahval oli tugev tahe ja soov riigivalitsemisest osa võtta. Viidi läbi pikki diskussioone, tähtis polnud raha ja võim, vaid ühiskonna edasiminekuks. 2012. aastal on saabunud aeg, kus 90ndate alguse kümnekonna erakonna asemele on jäänud vaid käputäis ning saabunud stabiilsus on muutnud rahva passiivsemaks Toompeal toimuva suhtes. Pätsu iseseisvusaja lõpu üheks põhjuseks oli autoritaarne riigivõim, sellest tingitud erakondade tasalülitamine ja elanikkonna mitteesindamine. Kuigi praegu toimub poliitikas erinevate erakondade vaheline võitlus, saab siit paralleeli tõmmata Pätsu ajaga, nimelt valimisnimekirjad ei kujune rahva enda tahtel, vaid pannakse paika erakonna siseselt. Nii juhitakse Riigikogu väikese ringi inimeste poolt.

Tagajärjena tekib suurel osal kodanikest soov end poliitikaga mitte siduda ja rahulolijaid leidub vaid üksikute hõigete näol suurest summast. Leian, et peaksime minema tagasi aega, kus erakond toimib nagu mittetulunduslik kogukond, kelle suurimaks hüveks on riigi edasiminekuks ja heaolu, mitte erakonna rahakott ning võim. Sotsiaalteadustes peetakse võimu üheks inimese ressursidest, samas on selle väärtus ilma võimu sihiteadliku rakendamiseta tühine. Rahvas peaks rohkem häält tõstma ja astuma läbi kodanikualgatuslike tegevuste ja ühenduste uuesti arutellu valijatele kaugeks jäänud rahvasaadikutega.

Eesti üksinda ei saa säilitada iseseisvust. Kurb tõdemus, milleni oleme varemgi ajaloos jõudnud. Erinevalt ennesõjaaegsest vabariigist, kus jäime läbi halbade otsuste ilma liitlastest ega omanud kõlavat häält välispoliitilistes küsimustes, on seekord tegeletud aktiivsemalt ja kahtlemata edukamalt välispoliitikaga. Kuulume mitmesse võtmetähtsusega ühendusse, nagu näiteks NATO ja Euroopa Liit. Hiljuti maailma tabanud majanduskriis on pannud Eesti olukorda, kus riik peab otsustama, kui palju ollakse nõus kaotama oma suveräänsust suurema ühenduse, Euroopa Liidu, hüvanguks. Samuti, mis seisukohad tuleks võtta idee „Euroopa Liit kui rahvusriikide föderatsioon“ osas. Eesti Vabariigi põhiseadus ütleb, et Eesti iseseisvus ja sõltumatus on aegumatu ning võõrandamatu, kus riigi kõrgeim seadusandlik võim on Riigikogu ja täidesaatev võim on valitsuse käes. Kuid üha enam majandus- ja rahanduspoliitika otsuseid käib läbi Euroopa Nõukogu, sest eurokriis nõuab kiireid otsuseid. Kuhu peaks ennast liigitama Eesti, on veel ebaselge. Kuid kindel on see, et Euroopa Liidus ja euroga jätkates peame me loovutama otsustusõigust, alla suruma natukene isepäisust ja tegema järeleandmisi selleks, et tagada Euroopa Liidu terviklikkus, sest ilma Lääne-Euroopata püsima- ja ellujäämine on kordades kallim kui abipaketid Kreekale ja Hispaaniale.

Arstistreikide valguses räägitakse palju meie riigi eelarve rahapaigutusest. Korduvalt on meediast läbi käinud idee, kus leitakse, et riigikaitsele suunatud rahad tuleks paigutada arstide ja õpetajate

palgaprobleemide lahendamisse. Kodanike seas levib arvamus, et Eesti on oma väiksuse tõttu võimetu end suuremate eest kaitsma, et Venemaa rünnaku korral peaks Eesti vastu vaid mõnikümmend minutit. Ei usuta ka NATO appitulekut sõja puhkemisel, ollakse meelel, et igaljuhul on tegemist lootusetu juhtumiga. Iroonilisel kombel on tegemist sama suhtumisega, mis meid eelminegi kord iseseisvuse kaotamiseni viis. Tollal oli kaitseväge valmisolek arvestatav, aga välisriikide abi polnud loota. See kord on meil siiski lootus NATO kiirreageerimisele, usk küberkaitsekeskuse tähtsusesse ja kinnitus Leedu angaarides paiknevate hävitajate valmidusest. Umbusk Eesti sõjalisse julgeolekusse suurendab noormeeste hulka, kes ei kavatsegi läbida kaitseväge ajateenistust. Kurv on mõelda, et mõnedele Eesti elanikele ei ole tähtis riigikaitse ja julgeolek. Eesti kodanikud ei tohi jätta kasutamata võimalust oma riiki kaitsta ja seeläbi anda riigi saatus teiste otsustada. See on kõigi meie huvides, et vabariik jääks püsima. Riigi saatus hoolde jätmise üks valusamaid näiteid on Eesti äraandmine Venemaale 30ndate aastate lõpus. Ilma vastupanu osutamata oma iseseisvuse loovutamine on sama hea kui enne võitluse algust alla anda, kaalumata oma võimalusi. Tagantjärele tarkusena võime nüüd öelda, et ehk oleks olnud õigem vastupanu osutada, sest loodetult alistumise läbi inimesid ei võidetud ning kes teab, võibolla oleks teistpidi talitades suudetud pikas perspektiivis rohkem inimesid päästa. Siin kohal tuleb arvestada lisaks kahel rindel võidelnutele ka küüditamise ohvritega. Leian, et Eesti ei tohiks neid vigu enam tulevikus korrata, sest kunagi ei või ette teada, millega lõppeb sõda. Nagu ei arvanud Esimese maailmasõja alguses eesti talupojad, et võivad kord vabaks riigiks saada. Millise muutuse tõi sõjakäiku pööre moraalilis. See näitas nii mõnelgi juhul oma ülimuslikkust numbrite ees.

Raudse eesriide langemisega avati piirid, millega koos algas demograafiline ümberasumine. On selge, et hetkeseisuga oleme heaoluriigi staatusest kaugel ja seda oleks raske lootagi vaid 21 aastat taasiseseisvalt tegutsenud riigilt. Toimiva riigimehhanismi loomise protsess, mis rahuldaks kõiki, on aeganõudev ja kindlasti mitte kommunismi itkest 21 aastat vaba olnud vabariigile jõukohane, kel siinamaani võõras maik suus. Iga kuu pakivad mitmed noored ja haritud kodanikud oma kohvid ja lendavad välismaale parematele jahimaadele. Paljud leiavad seal armastuse ja loovad pere, tagasi kodumaale naasevad neist vähesed. Me ei tohiks võtta seda probleemi niivõrd isiklikult ja valuliselt – vaevu areneva demokraatia staatusest väljasaanuna ei erine me selle poolest teistest Ida-Euroopa riikidest. Võibolla vastikuks surveks on „ideaali“ nägemine nii vahetult kui teisel pool lahte. Siiski on see faas, mis tuleb läbi põdeda, mitte sellele peatuma jääda. Hetkel oleme veel immigrantide vahepeatuses naaberriikide Rootsi ja Soome vahel, kuid riigi arenedes muutume sarnaselt naabritega kuumaks lõppsihtkohaks. Tulevikus seisame silmitsi probleemidega, kus eestlase kui rahvuse koguarv elanikest võib jääda vähemusse. Selleks, et mitte kaotada oma identiteeti ja keelt, ei tohiks me ilmaski mõelda enama kui ühe riigikeele kehtestamisele. Samas ei saa me ka lähtuda 19. sajandi rahvusriigi mõiste arusaamadest. Leian, et eestlane rahvusena ei ole niivõrd läbi vere põlvnev, vaid keele ja meelestatuse läbi leviv ja elav rahvus. Sellisena võiks kirjeldada tänapäeva rahvusriigi – meie tuleviku – mudelit.

20. aastatel rahvusriigiks muutumine andis suure tõuke kodanike rahvuslikule mõtteviisile: eesti meelsus ja keelsus läks moodi. Keegi ei kujutaks väga ette tänapäeva eesti keelt ilma Johannes Aaviku panuseta keele uuendusse. Selle suurust mõistame alles siis, kui lugeda näiteks krimiuudiseid: sõnad nagu mõrv, laip, õõv, relv jpt on kõik tulnud J. Aaviku kirjasulest. Kuid nüüdsel ajal ilmestavad eesti keelt inglise keelest tulnud fraasid ja sõnad, mille tõlkimiseks ei leita vajadust. Hoolimata vägisi eesti keelde tungivast inglise keelest on hea meel selle üle, et eesti keel on üks õnnelikust keeltest, kes

omab oma virtuaalset keelt. Ajal, mil üha suurem osa keelelist kasutust leiab aset just interneti avarustes. Väga paljud programmid ja süsteemid pakuvad eesti keelt ühena kasutuskeeltest, kuigi oma „arvutikeelela“ või „internetikeelela“ on palju suuremaidki rahvaid. Olen meelel, et meie riigi ja identiteedi püsima jäämisel on tähtis osa eesti keele tähtsuse säilitamisel internetikeelena, sest õigupoolest peetakse meid ju E-riigiks.

Kuid kas E-riigi tiitel on meil väljateenitud? 21 aastaga ei ole suudetud leida eestlaste oma „Nokiat“. Viimase viie aasta jooksul on hakatud selleks pidama IT-valdkonna saavutusi avalikus sektoris. On küll peaaegu muljetavaldaval määral tegeletud riiklike teenuste väljatöötamisega, sageli peituvad aga ilusate ideede taga vigased või poolikud süsteemid. Samuti on vähe pööratud tähelepanu nende süsteemide turvalisusele, näiteks interneti teel valimine ja digireptseptid, millele ka hiljuti kriitiliselt viidati. Esimesena pabermajanduselt arvutitele üle läinud Euroopa valitsus jäi liiga kiirelt oma saavutusi imetlema. Oma osa on siin ka näiteks presidendil, kes selliste teemade puhul võtab ülekaitsva positsiooni ja kinnitab, et igasugusteks rünnakuteks ja komplikatsioonideks valmis. Pole tarvis karta tõde, sest see annab võimaluse eneseparanduseks. Tuleb tõe näkku vaadata: me ei ole infotehnoloogias ja informaatikas arenenud riik. Meil on välja töötatud häid ja isegi geniaalseid kontseptsioone, aga välise ilme hoidmiseks on ideede ülespuhumisele kahjuks sageli rohkem tähelepanu pööratud, kui süsteemile endale. Kui see on valdkond, milles me esirinda tõusta tahame, siis tuleb see ka teadlikult valida. See tähendab mõningast rahade ümbersuunamist, riiklikku mainekujundust. Eesti maavarade ja muude ressursside juures oleks see valik kõige loogilisem: uue aja luksuskabud – riiklikud infotehnoloogilised lahendused. Potentsiaal on olemas, ideed on olemas, nüüd tuleb nende kallal vaeva näha.

“Olgem eestlased, aga saagem ka eurooplasteks!” See palju tsiteeritud lause kuulub ühele Noor-Eesti vaimsele juhile Gustav Suitsule, kelle ülesandeks oli läbi luule ja proosa tuua eesti rahvale kultuuri Euroopast. Tema soov on saanud lõpuks teoks. Oleme täieõiguslikult eurooplasted. Kuid lugejal võib tekkida eelkõneletud teemade valguses hirm rahvusluse kadumises. Eestlus ja rahvuslus on sattunud põlu alla. Neid, kes julgevad end tituleerida rahvuslaseks ja patriootideks, vaadatakse altkulmu. Kaitseliitlastes, kes on valmis vabatahtlikult sõjaliste konfliktide korral oma tööpostidelt lahkuma, et kaitsta Eesti Vabariigi julgeolekut, nähakse sõjafanaatikuid ja veidrikuid. Isamaa armastuses pole enam midagi romantilist, mõnel juhul pole ta enam ise-enesest mõistetavgi. Võibolla on see tulnud arusaamast, mis on sissesöödetud välismaalt ja pessimistide poolt, kel pole usku riigi julgeolekusse. Mitmel pool kõlavad sõnavõtted, kus eestimeelsust propageerivaid sündmuseid ei nimetata rahvuslikeks üritusteks, vaid kõrvutatakse fašismi ja natsismiga.. Parim näide on iga-aastane Sinimägede mälestusüritus, mida Vene saatkond üritab aastaid näidata kui natsismi pooldavaks ürituseks. Samamoodi ei taheta heameelega tunnustada neid Eesti sõdureid, kes võitlesid sõdades Eesti eest mõlemal rindel. Kardetakse, et sellised arvamused kõlavad muule maailmale fasistlikult. Nii võib tekkida mõnele vale arusaam rahvuslusest ja kodumaa armastusest. Arvan, et ükski eestlane ei tohiks peljata peljata olla see, kes ta on. Niisiis tuleks tänapäeval keerata Gustav Suitsu tsitaat teistpidi ja öelda: *“Olgem eurooplasted aga jäägem ka eestlasteks.”*

Kui rahvas on valmis astuma läbi kodanikualgatuslike tegevuste ja ühenduste uuesti arutellu valijatele kaugeks jäänud rahvasaadikutega ja üritama leida lahendusi üheskoos, hoidma sooje suhteid Euroopa Liidu suurriikidega, võib Eestist saada riik heaolu eesliitega. NATOga koostööd tehes ja panustades kaitsejõududesse suudame hoida oma vabadust, juhul kui selle kaitsmiseks peaks

vajadust tekkima. Meil on olemas selge identiteet, mis vajab vaid kaasajastamist. Eesti keel, eestimeelsus ja kaitsetahe peaksid olema väikese riigile nagu meie esmatähtsad, siis on lootust jääda püsima ajal, kui toimub migratsioon Euroopasse.